

ІНДИВІДУАЛІЗМ І ХОЛІЗМ У КООРДИНАТАХ СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ

У статті досліджується структурно-функціональні взаємозв'язки людини у складній суспільній організації. На основі поєднання методологій індивідуалізму і холізму у системному аналізі формується теоретична модель взаємодії людини і суспільства.

Ключові слова: *методи індивідуалізму і холізму, системний аналіз, теорія потреб А. Маслоу, структурно-функціональні взаємозв'язки, структура соціальної надсистеми.*

Постановка проблеми. Трансформація українського суспільства до нової моделі розвитку потребувала кардинального переосмислення багатьох методологічних підходів, які були домінуючими у вітчизняній економічній науці. Сьогодні з новою силою на передній план вийшли дискусії між науковцями про співвідношення економічного і неекономічного у дослідженнях суспільства, про формування нової методологічної основи аналізу сучасної економіки.

Як справедливо зазначає А. Мазаракі, «весь світ тим чи іншим чином втягнувся у взаємодію, яка потребує нового, багатовимірного і разом з тим досить визначеного уявлення про норми суспільного життя людського суспільства, про правила, якими це суспільство може бути описане, зрозуміле і підготовлене до подальших етапів своєї еволюції. Апарат сучасної економічної науки сьогодні недостатній для вирішення пов'язаних з цією проблемою завдань» [1, с. 6].

Аналіз досліджень. Тому цілком зрозумілим є прагнення багатьох вітчизняних і російських науковців розробити нові підходи до дослідження діяльності людини і її взаємодій у суспільній організації. В. Автономов, Д. Базилевич, Г. Задорожний, В. Ільїн, В. Шевчук, Ю. Осипов, С. Синяков, В. Радаєв та багато інших вчених зробили вагомий внесок у дослідження цієї проблематики.

Водночас, незважаючи на значний доробок, слід визнати певну незавершеність такої роботи, оскільки на сьогодні економічна наука все ще не виробила єдиної теоретичної моделі, яка дала б можливість адекватного дослідження економічної дійсності. Вчені-економісти будують свої теоретичні концепції на основі вихідних положень, отриманих за рахунок або холізму (марксизм, традиційний інституціоналізм), або індивідуалізму (неокласика, неоінституціоналізм, неокейнсіанство), що часто приводить до суперечливих висновків про функціонування суспільства і діяльність у ньому людини.

Метою цієї статті є формування методологічної основи включення економічної науки у процес системного виміру суспільства і самореалізації у ньому людини. Без з'ясування детермінантів людської активності неможливо пізнати функціонування і розвиток суспільства у всій повноті його проявів, оскільки саме людина – той свідомий фактор, який безпосередньо приводить його в дію своїми потребами, інтересами і мотивами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження методологічних передумов економічних теорій, що існують у межах традиційної нау-

кової парадигми, приводить до розуміння того факту, що вирішення цього завдання неможливо здійснити тільки засобами економічної теорії або соціології. Ми повинні взяти до уваги роботу з вивчення індивідуальної поведінки, яка проводиться в інших науках, а також використати ті здобутки, які є результатом сучасних системних досліджень.

Перш за все слід звернути увагу на необхідність залучення до аналізу напрацювань психології, яка за своєю предметною сферою найбільшою мірою наближена до досліджень феномена людини. Традиційна соціологія, праксеологія і гуманістична економіка вперше включили психологічні аспекти до предметних сфер своїх наук, але робили це досить обережно, вивчаючи виключно наслідки впливу психологічних факторів на економічну діяльність.

Сьогодні ми не можемо дотримуватися цієї традиції. Сучасне суспільство стало настільки складним, що традиційні методи вже не здатні повною мірою пояснити його природу і механізм функціонування. Разом з цим поява і застосування нових методів досліджень у психології дали нам широке поле емпіричних фактів, які свідчать про те, що індивідуальні дії у сфері економіки не можуть бути зведеними тільки до егоїзму або традиції. Як виявилось, людина приймає рішення, взаємодіє з іншими людьми та організаціями під впливом настільки різних імпульсів, що пояснити їхню природу і механізм впливу стає можливим тільки при застосуванні широкого комплексу наук, тим чи іншим чином пов'язаних із дослідженнями природи самої людини.

Психологія в цьому відношенні відкриває перед нами завісу таємниці мотивації людської діяльності, дозволяє виокремити і зрозуміти рушійні сили, які приводять до тих чи інших економічних наслідків. Без застосування сучасних досягнень психології ми зможемо отримати не більше ніж неокласичну модель, яка, за влучним висловом Г. Задорожного, є «примітивним розумінням людини як лінійної лінійки своїх егоїстичних інтересів, зумовлених природними інстинктами» [2, с. 26]. Сьогодні, стверджує вчений, мова має йти про компетентність учених-економістів, яка повинна відповідати сучасному передовому науковому знанню, про те, щоб не відставати від рівня знань в інших науках, оскільки сама економіка є людськорозмірним комплексом, що розвивається на основі свідомих прагнень і мотивів людини.

Отже, без виходу на проблеми свідомості, без певної інтеграції досягнень наук, які вивчають поведінку людини, неможливо повною мірою з'ясувати весь біо-соціо-духовний комплекс причин мотивації економічної активності. Разом з цим таке поєднання повинно відбуватися на певній загальній методологічній основі, яка має виконувати роль своєрідного об'єднуючого фундаменту для реалізації методологічного потенціалу відповідних наук.

Найбільш конструктивним підходом до вирішення цього завдання буде, на нашу думку, застосування як інтегруючої бази методологій наук про людину системного аналізу. Незважаючи на те, що на сьогодні у межах системних досліджень все ще не вироблено загально визнаної позиції з багатьох методологічно важливих питань, однак, більшість науковців єдині в тому, що саме системний підхід покликаний виконувати і, до речі, досить адекватно виконує функцію інтегративного характеру і

особливо там, де не дають результату традиційні методи дослідження. Він дозволяє вирішити досить важливе й універсальне для будь-якої наукової сфери завдання – знайти зв'язок об'єктів і процесів, які на перший погляд здаються не пов'язаними між собою.

Відповідно до системних принципів головні властивості і результати функціонування будь-якої системи хоча й залежать від складу і властивостей її складових, але принципово не можуть бути дослідженими на рівні вивчення тільки їхніх характеристик. Як бачимо, саме ця універсальність відкриває можливість адекватного дослідження індивідуальних взаємодій у складно організованій соціальній системі і одночасно дає можливість, з одного боку, перебороти те протистояння, яке існує у методологічних підходах традиційного інституціоналізму та його неоінституціональної течії, а з іншого – подолати обмеженість соціологічних концепцій у поглядах на взаємодію людини та інститутів.

Виходячи з атрибуту інтегративності, тобто властивості системи, яка відрізняє її як цілісне утворення, що не зводиться до суми елементів, не можна вважати достатнім для дослідження суспільних інститутів використання тільки методу індивідуалізму, на чому наполягає неоінституціоналізм. Соціальна система і її інститути мають суттєві якості й елементи, які не можуть бути дослідженими тільки на індивідуальному рівні. У свою чергу, індивіди як складові системи у процесі взаємодії між собою та іншими інституціональними утвореннями отримують такі нові характерні риси, якими не володіли до своєї включеності у соціум.

З іншого боку, пізнання системи як певної цілісності неможливе і без вторгнення у її внутрішній світ, без аналізу її складових елементів. У реальній економічній дійсності ні фірми, ні держава, ні будь-які інші колективні спільноти, а тим більше суспільство в цілому, не існують самотійно у відриві від своїх членів. Економічні відносини, як і інші індивідуальні взаємодії, є суспільними явищами тільки тому, що виникають між реальними людьми. Якщо виключити з аналізу індивіда, зникне і сам об'єкт дослідження, оскільки нікому буде взаємодіяти і вступати у певні відносини між собою. У силу цих причин закономірності функціонування соціальних утворень повинні пояснюватися не тільки за допомогою холізму, як це прийнято у соціології та частково в традиційному інституціоналізмі. Для складних соціальних систем вкрай необхідним і конструктивним є дослідження їх складових з точки зору цілеспрямованої поведінки індивідів.

Отже, індивідуалізм та холізм мають і можуть бути поєднаними в єдиному дослідному процесі за рахунок застосування системного аналізу. Останній, базуючись на цілісному уявленні про досліджувані об'єкти, одночасно розглядає їх як самостійні елементи, однак як такі, що наділені інтегративними якостями. На наше глибоке переконання, всім необхідним вимогам, які ставляться системним аналізом до окремого елемента суспільства, що має служити висхідною точкою аналізу, може відповідати тільки така одиниця, як індивід. При цьому він має досліджуватися не сам по собі, а у всій своїй сукупності соціальних зв'язків і відносин, як соціально зумовлена і водночас як утворююча суспільство істота.

Постановка питання у такому контексті знімає проблеми одностороннього холізму або індивідуалізму і потребує дослідження суспільства

та людини на двох взаємопов'язаних рівнях: індивідуальному і суспільному. Причому ці рівні як складові соціальної системи повинні відображати не тільки свою взаємопов'язаність і взаємопроникнення, але й певну автономність щодо одне одного. Оскільки соціальна система – це суть ітерації індивідів, де кожен учасник є і діючою особою із своїми цілями, і водночас об'єктом, на який зорієнтовані інші діючі особи, то декомпозиція такої системи до рівня індивідуального розглядається нами як виділення елементарного утворення, яке може бути названим індивідуальною системою.

Разом з цим вважаємо, що найбільш виправданим у методологічному плані підходом, який відповідає вимогам системного аналізу, є вивчення індивіда як елементарного компонента системи з точки зору структурної і функціональної характеристик. Ми повинні пізнати внутрішню будову індивіда як системного утворення з одночасним з'ясуванням факторів його процесуального руху. Такий крок, на нашу думку, відкриває набагато більші можливості у моделюванні соціальної поведінки індивідів, а також у розумінні тих суспільних взаємозв'язків, в яких ця поведінка безпосередньо реалізується.

З метою з'ясування спонукальних мотивів людської діяльності, а також демонстрації структурно-функціональних характеристик особистості звернемося до відомої теорії потреб, розробленої американським психологом А. Маслоу [3]. Вчений на основі результатів теоретичних і клінічних досліджень у сфері психоаналізу дійшов висновку, що люди мотивуються до діяльності одними й тими ж універсальними потребами, хоча і знаходять для їх задоволення досить різні способи, розробляють різні стратегії.

Діяльність людини щодо задоволення потреб, вважає А. Маслоу, завжди відбувається у певному соціальному середовищі і завжди пов'язана з конкретною ситуацією або з активністю інших людей. Однак, зауважує вчений, не слід перебільшувати роль зовнішніх, культурологічних і похідних від зовнішнього середовища ситуаційних впливів. У кінцевому рахунку безпосередній імпульс до діяльності виходить із самого організму людини і його природи. І об'єкт – мета, і всі можливі перепони до її досягнення породжені не тільки середовищем, але і створюються самим індивідом, тому обговорювати їх потрібно у термінах, що відображають і один, і інший вплив.

Враховуючи вищевикладене, розглядаємо індивіда як систему, відштовхуючись в аналізі від імпульсів, пов'язаних із його внутрішньою природою. Виходячи із структурно-функціональних характеристик, виділена нами індивідуальна система може бути структурно інтерпретована як нерозривна цілісність фізичної і особистісної підсистем. Таке розмежування, на наш погляд, найбільшою мірою відповідає природі людини, оскільки базується на врахуванні тих життєво важливих систем, що спонукають її до діяльності, яка розуміється нами у більш широкому аспекті, ніж економічний. Рис. 1 демонструє структуру індивідуальної системи та її взаємодію з іншими компонентами суспільства.

Фізична підсистема індивідуальної системи, представлена організмом людини, поєднує в собі фізіологічні відчуття, їхнє інформаційне осмислення і психологічне сприйняття навколишніх об'єктів. У цій сис-

темі локалізовані первинні причини діяльності людини, викликані фізіологічними інстинктами і представлені потребами в їжі, житлі, відпочинку, фізичному розвитку, що відповідає нижньому рівню потреб в ієрархії Маслоу. Цей рівень відображає фундаментальні потреби, пов'язані із фізичним виживанням індивіда і його збереженням як особливого біологічного виду.

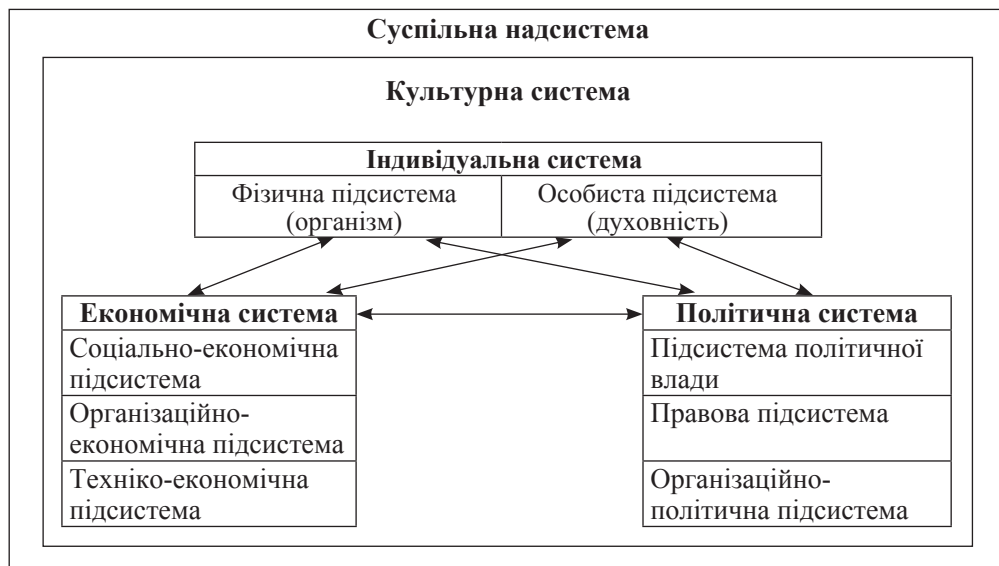

Рис. 1. Модель взаємодії людини з різними підсистемами суспільства

Досить тісно з фізіологічними потребами пов'язаний рівень, що включає ті потреби, які у найбільш загальному вигляді можна поєднати у категорію безпеки. Цей компонент знаходить своє конкретне вираження у психологічних відчуттях людини (страх, тривога, невпевненість) і оформляється у потреби, пов'язані з необхідністю досягнення гарантії задоволення фізіологічних потреб і захищеності організму. Це – потреби в стабільності, залежності, захисті, свободі від хаосу, в системності, порядку, законі тощо. Ці потреби мають, головним чином, психологічне походження і відображають безпосереднє прагнення людини до стабільності й послідовності своєї життєдіяльності в нестійкому соціальному середовищі.

Фізіологічні потреби разом із потребами в безпеці мотивують суб'єктів до певних дій, пов'язаних із пошуком благ, необхідних для їх задоволення. Людина у процесі вирішення проблеми зняття тиску відповідних потреб починає взаємодіяти з іншими людьми, у результаті чого об'єктивно виникають суспільні структури, що погоджують і структурують такі взаємодії.

Так, необхідність задоволення фізіологічних потреб організму потребує наявності певних засобів, які представлені економічними благами. З'ясування способів їх отримання потребує залучення до аналізу ресурсної і технологічної складових виробництва. Ці складові є своєрідними факторами формування зв'язку між фізичною підсистемою індивіда та економічною системою суспільства. Остання охоплює техно-

логію і організацію виробництва, власне процес створення благ, а також розподіл, обмін і їх споживання економічними суб'єктами.

Необхідність мати у своєму розпорядженні блага, що задовольняють фізіологічні потреби, детермінує інтеграцію індивідуальної діяльності у суспільну завдяки дії економічного фактора. Під його впливом окремі індивіди включаються через поділ праці у суспільну економічну діяльність, на основі якої виникає їхня спеціалізація і кооперація у єдиному технологічному процесі створення благ. Іншими словами, у ході виробничої діяльності суб'єкти взаємодіють між собою і формують своєрідні зв'язки, які К. Маркс називав організаційно-економічними відносинами. Такі відносини передбачають певний рівень патерналізму і співучасті в єдиному процесі створення благ, а також наявність певних структур, в яких ці потреби оформляються відповідно до норм і правил.

Прагнення задоволення якомога більшої кількості потреб при обмеженості ресурсів приводить до виникнення не тільки організаційних, але й соціально-економічних відносин між людьми, ядром яких є відносини власності. Саме на цих відносинах базуються економічні інтереси господарюючих суб'єктів, оскільки власність визначає доступ кожного до ресурсів і, відповідно, до значно ширших можливостей в отриманні благ. Нерівне становище суб'єктів є основою виникнення економічної влади і прагнення до неї, асиметрії в розподілі ресурсів, що потребує включення до взаємодій держави як головного інституту політичної системи.

На певному етапі розвитку економічні інтереси окремих суб'єктів об'єднуються в колективні (групові) інтереси, що об'єктивно приводить до появи особливої форми зв'язку індивідів з політичною системою суспільства. У ній разом з вирішенням завдань відбору й досягнення колективних цілей здійснюється підтримка солідарності й суспільного порядку за рахунок уведення в дію формальних правил. Ці правила створюються і підтримуються через діяльність, яка реалізується у правовій сфері, і набувають форми конституційних (політичних) та економічних правил.

Таким чином, мотивація до економічної діяльності, викликана необхідністю задоволення фізіологічних потреб, реалізується через особливі форми взаємодії між суб'єктами, опосередковані техніко-економічними, організаційно-економічними і соціально-економічними відносинами. Через них, власне, і починає формуватися соціальна природа людини, яка із біологічної істоти починає перетворюватися на соціальну.

Фізична підсистема, в якій локалізовані фізіологічні потреби організму людини, включає в себе ще один компонент, який відображає інформаційно-психологічне сприйняття людиною навколишнього світу. Цей компонент у нашому аналізі формували потреби у безпеці. Вони задовольняються, з одного боку, формальними правилами (закон, право), які виникають у політичній системі, а з іншого – неформальними, що походять від культури. Якщо розглядати процес задоволення таких потреб, то ми неминуче зустрінемо у кожному історичному періоді свою форму реалізації прагнення до безпеки, яке базується, однак, на функціонуванні певного гаранта задоволення фізіологічних потреб і захищеності. Ним у ході еволюційного розвитку є різного роду родинні інститути і суспільні організації – рід, плем'я, сім'я, церква, комуна, держава

тощо. Ці утворення базуються на певних нормах і правилах, які знижують ступінь невизначеності і структурують взаємовідносини між людьми. Одночасно через функціонування зазначених організацій реалізуються потреби у прив'язаності, любові, належності до певної соціальної групи, які забезпечують людину спілкуванням із собі подібними істотами. По суті, це третій рівень потреб в ієрархії А. Маслоу, який відображає мотивацію людини не тільки як організму, що володіє свідомістю і психікою, але ще і як істоти, що здійснює життєдіяльність серед собі подібних істот.

У процесі задоволення потреб фізіологічного і психологічного рівнів виникають також і символічно організовані культурні зразки, які оформляються до лінгвістичного рівня та виконують роль інформаційного осмислення фізіологічних і психологічних відчуттів людини. Культура визначає критерій належності індивідів до суспільства через засвоєння ними символічних систем і нормативних зразків, формує їх ціннісні орієнтації. Саме завдяки культурі в індивідів формуються певні уподобання, своєрідна шкала цінностей, особливі способи вираження емоцій і володіння ними. Людина перетворюється на істоту, що має духовну природу. Цьому сприяє соціалізація – процес, у ході якого засвоюються цінності культури через виховання й освіту.

Завдяки соціалізації в індивідів формуються, по-перше, механізм внутрішнього самоконтролю і, по-друге, спільна ідентичність з одними людьми при чітко вираженій диференційованості щодо інших осіб. Ідентичність–диференційованість як аспект належності до певної культури визначає позиції довіри і недовіри між суб'єктами, симпатії та емпатії, необхідність дотримання тих чи інших нормативних зразків поведінки.

Процесуально це явище являє собою психологічну саморегуляцію індивіда під безпосереднім впливом зовнішнього регулятивного фактора, який виявляється у формі соціального оточення. Іншими словами, будь-який індивід у процесі своєї життєдіяльності формує певні соціальні зв'язки і вступає у відносини з іншими суб'єктами. При цьому він виробляє свою довгострокову життєву стратегію відповідно до соціальних норм тієї спільноти, з якою він себе ідентифікував. А це говорить про те, що мотивом до діяльності індивіда можуть бути цінності та норми, які він засвоїв і прийняв як член відповідної соціальної групи.

Ці мотиви також сприяють інтеграції індивідуальної діяльності в політичну систему, адже більшість людей включається в політичний процес і проявляє активність у суспільних справах, виходячи із власної ідентичності. Діючи сумісно з тими, хто поділяє їх ідеологію, люди відчувають згуртованість, якої не буває поза груповою діяльністю. Ідеології породжують особистісно-політичний комплекс ідентичності, згуртованості і політичної діяльності саме у силу свого морального змісту.

Для людини, окрім фізіологічних потреб, характерні потреби нематеріального характеру, які пов'язані з формуванням її особистості. Це так звані соціальні потреби, які знаходять своє конкретне вираження у необхідності досягнення такого становища, коли між конкретною особою та іншими встановлюються відносини взаєморозуміння, виникає почуття належності до кого-небудь або чого-небудь більшого ніж ти сам. На більш високому рівні розвитку вони набувають форми потреб у повазі та самовираженні.

Таким чином, ми можемо вести мову про існування в індивідуальній системі ще однієї складової – підсистеми особистості. Вона, взаємодіючи з економічною системою (виробництво благ для задоволення нематеріальних потреб), у той же час перетинається із політичною сферою і включається у більш широкий культурний контекст. Тут ми зустрічаємося з формуванням зв'язків досить складної природи, які виходять із потреб задоволення почуття власної гідності, прагнення до панування, підкорення або свободи, готовності прийняти та виконувати певну соціальну роль, пов'язану із статусом, бажання досягти особистих успіхів, необхідність соціального самоствердження тощо. Задоволення цих потреб породжує в індивіда почуття власної значущості, адекватності і є не менш вагомим мотивом його діяльності, ніж економічні, соціальні чи етичні імпульси.

Складність ієрархії потреб, а також формування різного роду зв'язків між окремими системами і підсистемами суспільства виключає пояснення індивідуальної поведінки виключно гедоністичними, раціональними або моральними мотивами. У реальності вони досить тісно переплітаються між собою, але кожен сам по собі не є першопричиною певного виду діяльності, оскільки в основі кожного конкретного мотиву лежить, відповідно, і кожна конкретна потреба.

Висновки. Як висновок здійсненого нами аналізу можна сформулювати тезу, що індивід виявляється включеним у різні системи і підсистеми суспільства, які взаємодіють між собою у процесі свого функціонування. І в цьому відношенні він, з одного боку, сприяє формуванню інститутів, а з іншого – сам потрапляє під їх регулюючий вплив. За такого підходу усувається економічний детермінізм у встановленні причинних зв'язків розвитку суспільства, оскільки економіка постає компонентом більш широкій соціальній системі, в якій взаємопов'язані між собою за рахунок людських взаємодій політична, ідеологічна, правова та культурна підсистеми. А це дає підстави для висновку, що всі без винятку форми життєдіяльності суспільства (матеріальне виробництво і весь комплекс економічних, політичних, правових, культурних, релігійних форм людського спілкування) на принципах рівноправності можуть бути визнані факторами суспільного розвитку.

Список використаної літератури

1. Философия экономики: учеб. пособие. – К.: Альтерпрес, 2002. – 384 с.
2. Задорожний Г.В. Трансперсональная психология, духовный мир человека и социальная экономия как новая парадигма экономической науки / Г.В. Задорожний. – Х.: ХНУ им. В. Н. Кармазина, 2009. – 39 с.
3. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу. – СПб.: Евразия, 1999. – 357 с.

В статье исследуются структурно-функциональные взаимосвязи человека в сложной социальной организации. На основе соединения методологий индивидуализма и холизма в системном анализе формируется теоретическая модель взаимодействия человека и общества.

Ключевые слова: *методы индивидуализма и холизма, системный анализ, теория потребности А. Маслоу, структурно-функциональные взаимосвязи, структура социальной надсистемы.*

In article structurally functional interrelations of the person in the difficult social organization are investigated. On the basis of connection methodological individualism and holism in the system analysis the theoretical model of interaction of the person and a society is formed.

Key words: *individualism and holism methods, systems analysis, A. Maslow demands theory, structural and functional relationships, social structure of supersystem.*

Надійшло 15.10.2010.

УДК 330.341.1:316.3

А.В. Потапенко

ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА СУСПІЛЬНОГО ВІДТВОРЕННЯ

Стаття присвячено проблемі розвитку економіки України на інноваційній основі. Розглядаються такі аспекти проблеми, як фінансове і правове забезпечення переходу на інноваційну модель економічного розвитку.

Ключові слова: *інновації, відтворення, ВВП, фінансування.*

Вступ. В умовах розбудови конкурентноспроможної ринкової економіки постає завдання забезпечення економічного зростання на відповідному якісному і кількісному рівні, який дозволить нашій державі зайняти відповідне місце у світовому економічному просторі і забезпечить населенню України якість життя на рівні високорозвинутих країн. У цьому відношенні впровадження інноваційної моделі суспільного відтворення є одним з ключових моментів вищезазначеного завдання.

Аналіз досліджень. Треба зазначити, що проблема якості економічного зростання, суспільного відтворення займає суттєве місце в економічних дослідженнях. Так, зазначимо, що проблема суспільного відтворення досліджувалася Ф. Кене, Ж. Тюрго, К. Марксом, Л. Вальрасом, В. Парето, Дж. Кейнсом та багатьма іншими відомими у світі економістами. Сучасні проблеми відтворення в економіці України, забезпечення необхідного рівня його інноваційності глибоко досліджуються в працях сучасних українських економістів, серед яких, зокрема, можна назвати таких авторів, як: А. Гальчинський, В. Геєць, А. Кінах, В. Семиноженко, М. Чечетов, В. Зянько, З. Попович, В. Новицький, О. Амоша [1–6]. Але в той же час проблема залишається достатньо актуальною як в теоретичному, так і в практичному плані, тому що якість економічного зростання в Україні залишається суттєвою проблемою.

Метою цієї статті є аналіз стану економіки України в розрізі її інноваційної складової, а також виявлення тих причин, що обумовлюють такий стан і, відповідно, надання пропозицій щодо покращання останнього.

Виклад основного матеріалу. Насамперед треба зазначити, що в кінці минулого і на початку поточного століття в умовах надзвичайно високого рівня інтернаціоналізації виробництва суспільне відтворення набуває нових особливостей. Динамічний процес розвитку виробництва у